

1901. — Štev. 3.

JUG

IZDAVA:
FRANC DERGANČ.

VREJA:
NIKO ZUPANIČ.

VSEBINA:

Realizirana narodnost	dr. X
Oporoka. Pesem	Taras Ševčenko
Arnold Böcklin	A. Repič
Dunajska pisma. II.	Fr. Derganc
Prijatelja, Novela	Mirko Jagodič
Pogled na Balkan	Niko Zupanič
Pregled, Stope, Listnica vredništva.	

Izhaja po enkrat na mesec:

Cena: celo leto 5 K, pol leta 2 K 50 h.

Tiska Friderik Jasper na Dunaju.

JUG

Realizirana narodnost.

Narodne manjšine ne pridejo do moči in pravice, ako bodo nadaljevale narodnostni boj v tej obliki, kakor se je vršil doslej, kajti ta boj ima dve veliki napaki, preko katerih ni mogoče doseči nikake odločitve, nikakih uspehov: 1. ker se rabi narodnost kot abstrakten pojem; 2. ker posega v ta boj samo par izvoljencev iz naroda. Kakova vojska bi bila to, v kateri bi se borili generali sami mej seboj brez čet in vojakov, brez topov in pušek? In narodnostni boj se vendar v ničemur ne razlikuje od krvave vojske, samo orožje je drugo. Kaj koristi, če se pojedinci žrtvujejo, če pa je množica prepuščena sama sebi? Kak namen ima to boj za narod, iz katerega je narod sam izključen in mej tem, ko se drugi borijo zanj, narod sam brez vodstva tava in propada? Narod mora iti proti narodu voditelji ne smejo sukati sami orožja, ampak samo voditi, razporejati množico in dajati taktična in strategična povelja. Morda bi bila prišla množica sama na bojno polje, da brani sebe in svoje narodne svetinje, a imela ni pravega razuma, vedela ni prav za prav, kaj pomeni ta borba. Izdana ni bila prava parola, ali vsaj ne v pravi obliki, tako da ni mogla vzdramiti nezavednega naroda in ga potegniti v širokem valu za seboj. Abstrakten pojem navadno nima posebne moči do človeškega srca, množica hoče povsod gotovosti, ona razumeva samo to, kar vidi, tiplje, jé in pije. Takov abstrakten pojem je bil doslej »narodnost« in narodnostni boj je bil doslej ponekod samo abstrakten. Do odločilnega boja pride samo tedaj, kadar narod vstane sam; a narod se prebudi iz svoje tavajoče brezbriznosti samo tedaj, kadar pade prava beseda, kadar se mu pomen borbe razloži v taki obliki, kakoršna odgovarja njegovemu razumu, potrebam in dovzetnosti. Pred vsem moramo torej dati abstraktnemu

pojmu narodnosti konkretno, realno podlago, absolutni abstraktni substantiv moramo spremeniti v odvisen atribut novega realnega substantiva. In ta novi realni substantiv? Tu nam je globoko poseči in vzeti najjačji človeški instinkt, tisto moč, od katere zavisi življenje posameznika in družine. Če dobimo ta mogočni pogoj v svoje roke, če ga zvežemo z adjektivom »naroden«, potem dobimo tudi množico v svojo oblast, da navdušeno zgrabi za orožje. In kje najdemo primerno orožje? Slučaj je nameril, da je ta mogočni pogoj zajedno tudi orožje. Ta pogoj je denar, kapital, dandanes je vsak človek v skrbi za življenje in družino odvisen popolnoma od kapitala, denar je postal absolutna vrednost, v katero se dajo premeniti vse druge vrednosti, denar je merilo vseh drugih vrednostij, žalibože, včasih celo etičnih. Odobravati seveda ne moremo tega, a tako je in s tem moramo računati. Nikoli še ni imel tako splošne veljave v zasebnem življenju, v strankarski in državni politiki pregovor: Denar je sveta vladar, nervus ali movens rerum. Ker je torej dandanes kapital največja moč, ker odločuje samo kapital, rešen bo naš narod, če ga iztrgamo iz oblasti tujega kapitala, če bo imel lasten kapital. »Naroden kapital«, to je novi realni substantiv; »naroden kapital«, to bodi nova parola v našem narodnostnem boju, — narod kmalu spozna, kako velik razloček je mej slovenskim in nemškim ali italijanskim denarjem.

Slovenski narod ima dva močna sovražnika Nemce in Italijane, istočasno moramo odbijati napade od dveh strani. Dasi je nevarnost največja, vendar se ne bije narodnostni boj nikjer tako abstraktno kakor pri nas, zato pa narod tudi nikjer ni tako daleč zaostal in globoko padel kakor pri nas. Za narod se bori par oseb, tako zvanih narodovih voditeljev. Ves boj se vrši na popirju, v časopisih in za orožje služita samo dve besedi: slovenska narodnost. Ti dve besedi se ob vsaki priliki umetno vpletata v bobneče članke, ponavlja se vedno ista melodija samo v različnih variacijah, durih in molih. Od začetka se je narod divil tej efektni, patetični godbi, a kakor izgubi vsaka melodija moč in postane naposled neznosna, tako je izgubil tudi naš narod vse prvotno zanimanje za take prijetno božajoče, lju-beznivo grmeče in ognjevito navdušujoče članke po raznih časopisih, nikdo ne bere več uvodnih sestavkov, če le more, hitro preskoči na »Dnevne vesti«, kjer se zabava ob neprostovoljnem

humorju posameznih novic, na pr.: Kokoš je ukradel. . . . Kanarček je poginil Pečenko odnesel In uspeh tega popirnega, besednega boja? Vsi vidimo, ni treba ponavljati, tarnati in moledovati, vsi vidimo, kako zmagovito prodirajo Nemci in Italijani, kako nimamo mi Slovenci lastne industrije, trgovine in racionalne agrikulture. Pa ravno to so tisti trije najmočnejši stebri, na katerih sloni ves narodni organizem in njegova bodočnost. Zmaguje nemški in italijanski kapital in slovenski narod pada v njegovo odvisnost. Ali kaj se pravi, biti odvisnemu od nemškega in italijanskega kapitala, to vemo in čutimo vsi.

Posamezniki so pač uvideli, kako neumna je ta narodnost na popirju, neoživotvorjena, brez žive, realne podlage; spustili so se iz abstraktne višine in konkretno nastopili mej ljudstvom, pridno snujoč hranilnice, zadruga i. t. d. Ta korak mej narod odobravamo, a ne odobravamo tega, da se izrablja ta gospodarski vpliv v strankarske namene, da se ost vpliva ne obrača proti tujcu, ampak proti rodnemu bratu. Kakor so začeli ti posamezniki, tako morajo nadaljevati vsi drugi, vse moči se morajo združiti, da iztrgamo narod iz krempljev tujega kapitala, kajti doslej so bili Slovenci gospodarsko, torej ekzistenčno odvisni od Nemcev in Italijanov. Ves denar je šel tujcu v roke, slovenski uradnik, kmet in delavec je delal za tuji dobiček in tako koval orožje proti samemu sebi.

Našim politikom ne preostaje družega, nego da postanejo trgovci in podjetni spekulantje, a pri tem velikem osvobojevalnem narodnem delu si morajo ohraniti na vse strani svobodne roke. Velika ovira vsemu napredku tiči v tem, da hoče biti pri nas ena oseba vse: politik, poslanec, organizator, govornik, agitator, vrednik, pisatelj, pesnik, učitelj i. t. d. Narodno delo se mora razdeliti, posebno je treba iz politike izločiti neprimerne, ovirajoče kulturne težnje. Politika naj gleda, da se bo našemu narodu dobro godilo, da obogati, postane velik in močan, politika naj torej skrbi za gmotno dobroto, umetnost za lepoto, znanstvo za resnico. Potegnejo naj se stroge meje in se za vselej preprečijo zavratno preračunjeni poskusi, zmešati pojme in ribariti po kalnem. S teoretičnim politikovanjem, s samimi volitvami ne dosežemo ničesar, tudi na parlament in vlado se ne moremo zanašati, — le samopomoč, le delo lastnih rok nas reši. Kdor se zapušča na drugega, je zapuščen. Naši politiki samo čakajo, kakor da pride pomoč sama od sebe, da se zgodi morda celo

čudež. Dolgoletne skušnje naj bi jih bile že prepričale, da politika besedij nič ne izda, ampak samo politika lastnega dejanja. Ta politika dejanja se more vršiti samo mej narodom, pomoč pride iz naroda samega, iz naših lastnih rok, iz narodnega kapitala. Slovenske zemlje imajo primeroma dosti prometa (les, kože, čipke, jajca, med, mleko i. t. d.), a vse gre skozi tuje roke, ker ni nobene zveze in organizacije, ker je vsak podjetnik prepuščen sam sebi, nima potrebne omike in narodno moralne podlage, dela po svoji volji brez ozira na celoto naroda. Sicer pa tudi pojedinec ob sedanjih razmerah le malo doseže, dasi ima morda najboljšo voljo, nikoli ne uspeje proti konkurenci zvezanih in organiziranih tujcev. Edino uspešna forma v naši gospodarski osvoboji je tam, kjer prevladuje tuji kapital, — zadruga, vsaj v začetku. Pri snovanju zadrug ne smemo pozabiti, da nedostaje nam Slovencem najpotrebnejših kulturnih zavodov, da se od vlade nimamo nadejati ničesar, da smo navezani na samopomoč. Zato mora stati na odličnem mestu v statutih vsake zadruge jasen in točen odstavek, ki se nanaša na to narodno potrebo: toliko in toliko odstotkov dobička odpade v »Narodni zaklad«. Najznačilnejše znamenje za našo razkosanost, nezavednost in gospodarsko barbarstvo je dejstvo, da Slovenci še zdaj nimamo osrednjega »Narodnega zaklada«, s katerim bi se vzdrževale občne narodne naprave, iz katerega bi prihajala pomoč vsem narodnim podjetjem. Prvo delo naših narodnih gospodarjev (doslej imenovanih z brezbarvnim imenom »politiki«) bodi torej »Narodni zaklad«, ki naj bi bil vrec, duša narodnih podjetij in narodnega gospodarstva.

V splošni, racijonalno zasnovani narodni organizaciji se morajo združiti posamezne zadruge v večje skupine in vsaka strokovna skupina bi morala imeti svojo centralo, skrbečo za direktne zveze po celem svetu. Nastane dvojje vprašanj: 1. kje dobiti organizatorjev; 2. kje se naj napravijo centrale? Na prvo vprašanje je odgovorila že trgovska in obrtna zbornica v Ljubljani 12. jan. 1901, ko se je sklenila vstanovitev slovenske trgovske akademije: v tem zavodu bi se pripravljali organizatorji. Edino primerno mesto za centrale bi bil — Trst. Menda ni treba še enkrat razlagati pomena Trsta, kar se je že tolikokrat zgodilo po raznih časopisih. Ponavljamo samo, da je Trst vsled svoje legé ob jadranskem morju prvo pomorsko trgovsko mesto v državi, da smo Slovenci brez Trsta ladija brez krmila,

torej izgubljeni. Trst ima direktne zveze na vse strani in velika skladišča, velikega vzgojevalnega pomena bi bila torej vsa okolica: občevanje s podjetniki, praktični pouk po skladiščih in konverzacija v tujih jezikih. To vse potrebuje trgovski akademik in v celi državi ni zato primernejšega mesta. Kratko malo: slov. trgovska akademija je mogoča samo v Trstu, samo v Trstu so mogoče centrale trgovskih in obrtnih zadrug. Z ustanovitvijo akademije in central bi dobila slovenska narodnost nove, krepke korenine, v velikem, živahnem prometu bi se ojačil slovenski živelj in Trst bi postal v kratkem času popolnoma slovensko mesto — s slovenskim županom in slovenskim občinskim svetom na čelu.

Ni nam treba navajati gospodarskih ukrepov pojedinih držav in raznih strank po parlamentih, da pokažemo novo politično strujo, prodiranje potencirane, realizirane narodnosti, — ideje narodnega gospodarstva, narodnega kapitala. Odločilna bitka mej narodi se bode bila na gospodarskem polju. In kakor zasedejo armade pred bojem strategično važna mesta, tako se skušajo že zdaj polastiti razni narodi gospodarsko važnih postojank. Najvažnejša taka postojanka v Avstriji je Trst. Nemci in Italijani se pulijo zanj. Kako napredujejo njih stremjenja, razvidimo najbolj iz tega, da je tržaški mestni svet že sklenil, vstanoviti italijansko univerzo v Trstu in odločil v to svrho vsako leto 10.000 K¹ vstanovnega fonda. V Trstu prirejajo že veselice, katerih čisti doneski so namenjeni italijanskemu vseučilišču. Na drugi strani se poteguje nekdo s posebno vnemo v dunajskem tedniku »Volkswirtschaftliche Wochenschrift« (17. jan. 1901) za nemško univerzo in nemško trgovsko akademijo v Trstu. Nevarnost je velika, če pomislimo, kakova sapa veje v vladnih krogih, kedo odločuje pri vseh važnih vprašanjih. In kaj porečemo mi Slovenci, ki imamo vendar tukaj prvo besedo? Trst stoji na slovenski zemlji in množica v Trstu in okolici je slovenska. Nevarnost se da morda še odvrniti, če začnemo takoj najbrezobzirnejši gospodarski boj. Impozantni nastop tržaških Slovencev pri zadnjih državnozborskih volitvah nas navdaja z upanjem, katero se podvoji, če uvažujemo, da imamo mej Slovani samimi zanesljivih in mogočnih zaveznikov: to so Čehi in Srbohrvati.

Trst je namreč tudi za Čeha večjega pomena, nego bi se mislilo na prvi mah. Češka trgovina in industrija se krepko

razvija, skoro pride čas, da začno Čehi na svojo roko iskati svetovnih trgov. Čehe obdajajo od vseh stranij narodni sovražniki: Prusi in Ogrji jim onemogočijo z visoko colnino izvažanje in pot jim ostane odprta samo proti jugu, kjer jim namiguje kakor rešilni svetilnik Trst. Isto velja o Srbohrvatih. Trst je točka, v kateri se strinjajo gospodarski interesi Čehov, Srbohrvatov in Slovencev. Zato pozivljemo naše državne poslance, da stopijo čim prej v dogovor s slovanskimi brati in da predložijo čim prej zbornici v potrdilo ustanovitev slov. trgovske akademije v Trstu. Mimogrede omenjamo tudi, če dobimo Slovenci lastno vseučilišče, da je medicinska fakulteta mogoča samo v Trstu, skupno za Slovence in Srbohrvate, ker je tudi Zagreb premajhen za medicinsko stolico.

Glede akademije same je treba točno določiti nje razmerje, ali bode srednja ali visoka šola? Na vsak način visoka šola, nižja šola iste stroke naj se osnuje posebej v Ljubljani. Posebno pozornost je posvetiti tudi učnemu načrtu, po katerem bi se vzgajali veliki, spekulativni trgovci in podjetniki. Akademija bodi pristopna vsem Slovanom, v prvi vrsti Slovincem in Srbohrvatom, zasnovana torej na kolikor mogoče široki podlagi. V ta namen bi bilo tudi dobro, da se poskrbi za poseben penzjonat, kjer bi imeli tuji akademiki stanovanje, hrano in redno konverzacijo v tujih jezikih.

Pri izdelovanju učnega načrta se mora vpoštevati osobito tudi važnost trgovskega in obrtnega stanu. Duhovniki, profesorji, uradniki in zdravniki se pripravljajo mnogo let za svoj poklic, učiti se morajo teoretičnih predmetov, ki jih kesneje niti ne potrebujejo v izvrševanju svojega stanu, a to le zato, da dobi stan večji ugled in nekako višjo etično podlago. V razvoju družabnega organizma pa nista trgovski in obrtni poklic nič nižja, ponekod celo važnejša. A doslej je začel lahko vsakdo na lastno roko trgovino brez spričeval in skušenj. Zato ni čudno, da se je denar kopičil navadno v rokah ljudij, ki imajo najmanj vesti, obzira in omike, da so se izcimile iz tega jako nezdrave družabne razmere. Če komu, tedaj je treba trgovcu višje in splošne omike, kakor je treba sploh trgovski stan preustrojiti, primerno njegovemu velikemu družabnemu pomenu.

dr. X.

Oporoka.

Ko umrem, me pokopljite
Na gomili,
V stepi tam široki,
V Ukrajini mili,
Da bi lani širopoljni,
Dnjeper in bregove
Bili vidni, bilo čuti,
Kako rjoveči rjove.

In kedar odnese
Z Ukrajine v sinje morje
Kri sovražnikov, oh, takrat
Jaz ostavim to pogorje,
Te lanove, — h Bogu molit
Poletim na vrh neba,
A do tistega trenutka
Ne poznam Boga.

Mene v grob, — a vi vstanite,
Spone sužne razdrobite,
In s krvjo sovražnikov
Svobodo poškropite;
Iz družine nove,
Vélike, osvobojene
Spomniti ne zabite z besedo
Tiho se, ne zlo še mene!

Taras Ševčenko.

Arnold Böcklin.

Spisal akad. kipar A. Repič.

Nemški slikar Arnold Böcklin je bil rojen v Baslu 16. oktobra 1827. Njegov oče je bil bogat trgovec s svilo. Deček je kazal že zgodaj posebno fin čut za barve, morda je v tem oziru vplivalo nanj očetovo skladišče, kjer so ležali na izber raznobojni svileni trakovi. Oče je sicer rad videl, da se je sinek ukvarjal z barvami in to s praktičnega stališča, ker se je nadejal, da mu priskrbi tako lažje službo v kaki večji fabriki za svilene trakove. Nikoli se ni udal sinovi prošnji, ki je hotel postati samo slikar, ampak je navadno odgovarjal, da je gladnih slikarjev itak dovolj. V 16 letu je napravil Böcklin prvo oljnato sliko: razklana skalna stena, pred njo stojijo v mesečini temne smreke. Tako je že zgodaj pokazal bistvo svoje umetnosti, ž njo je izražal samo čustva (Stimmung). Le z največjo težavo je prodril s svojo željo in prvi redni učitelj v slikarstvu mu je bil Schirmer v Düsseldorfu. Od tu je prišel v Bruselj, Antwerpen, Genf in naposled v Pariz, kjer

se je vdeležil februarske revolucije. V spomladi leta 1850. je odpotoval v Rim, kjer je ostal celih sedem let. Tu se je seznanil z lepo Rimljanko, katero je vzel po malo dnevih znanja za ženo, ko je živel v največji bedi in stiski. Od 14 otrok iz tega zakona jih živi samo šest. V Rimu so ga podpirali prijatelji (slikar Dreber, kipar Begas in pesnik Heyse) in skrbeli za primerne kupce slik. Ker se mu je pa le preslabo godilo in ni mogel več izhajati, zapustil je Rim in odpotoval v rojstno mesto, kjer je dobil prvo večje delo. Doslej slikarja Böcklina nikjer niso poznali, stoprav 1859 je dosegel večji uspeh s sliko »Pan v ločju«, ali samo mej par prijatelji, širše občinstvo ga je hladno zavrnilo. Odslej ga je podpiral grof Schack, kateremu je napravil celo galerijo. Leta 1860. je dobil mesto profesorja na akademiji v Weimaru, kjer je ostal samo dve leti. Nato se je vrnil zopet v Italijo, kamor so mu hrepenele vse misli in želje, ostal je dalj časa v Rimu, Neaplju in Pompejih. V jeseni 1866 je bil poklican nazaj v Basel, kjer je napravil veliko monumentalno delo. A dolgo ni mogel ostati doma, kjer so ga cenili sicer kot dobrega slikarja, a so se rogali njega umetnosti. Preselil se je v Monakovo, kjer je ostal 1871—1874. Njegova umetnost je dozorela in dosegla vrhunec dovršenosti v Florenciji v Italiji (1874—1885), kjer se je nastanil za vedno s presledkom 1885—1892, ko je prebival v Curihu. V Florenciji si je sezidal hišo in ondi umrl 16. jan. 1901. Böcklinovo življenje je bilo jako nesrečno in težavno. Večkrat je bil nevarno bolan in na stara leta, ko se je priboril do priznanja in bogastva, ga je zadela 1890 kap po kateri ni več nikoli popolnoma okreval, k temu se je pridružila še nesreča v družinskem življenju: pred dobrim letom so mu zaprli v Curihu sina kot morilca.

* * *

Veličina Böcklinove umetnosti obstoji v tehniki, v tem oziru se primerja z največjimi slikarji v zgodovini (Tizian, Velasquez, Rembrandt, Holbein) in v sedanjosti ga ne presega nikdo. On je čisto originalen v pripravljanji in vporabi barv, tako da se vsaka njegova slika po tehniki spozna, čegava je. V svojem iskanju pravih barv in zanesljive tehnike je preskusil vse načine slikanja iz vseh časov. Navadno slika kakor Slovenec Wolf in stari mojstri a tempera; sliko prevleče običajno s firnežem in razlije tako čez njo poseben blesk. Njegov kolorit je nekaj posebnega, nekaj

čisto novega, tako da ga imenujejo nekateri največjega modernega kolorista. Böcklinova tehnika se kaže posebno tudi v tem, kako je znal izražati prostor. »Vtisek prostora«, to je bil problem, ki ga je skušal vresničiti pri vseh svojih slikah in v vseh dobah svojega umetniškega razvoja. Kakor je barva prvina njegove umetnosti, tako je s pomočjo barv hotel doseči tudi v tem oziru največ efekta.

Začetkom je Böcklin natančno risal po naravi in najrajši pokrajine. Ali to niso bile gole kopije, iz njih je odsevalo še nekaj čisto družega, nekaj človeškega, toplota človeške duše. V tem se posebno kaže Böcklinova modernost. Doslej je bila vsa umetnost bolj zunanjsega, tehničnega pomena, doslej so se umetniki samo učili, kako se izražajo zunanje oblike, luč, prostor i. t. d. Doslej so umetniki znašali samo gradivo, borili se z naravo in jo skušali premagati, da bi se pokorila njihovi želji, kar se jim je posrečilo po dolgem in težavnem boju. V tem boju se odlikuje mej vsemi Böcklin. Po pravici pravi estetik Muther, da smo imeli doslej v razvoju umetnosti dobo učenja, katera je z najodličnejšim uspehom in do jedra izcrpala in si osvojila teorijo. Zdaj nastopajo umetniki, ki poljubno izbirajo mej sredstvi in pomočki, da ž njimi izrazijo to, kar hočejo, da ni umetnost samo kopija in studiranje narave, — ampak druga, popolnejša narava sama, ki živi. Celi proces, ki se vrši zdaj v umetnosti, bodisi v literaturi, kiparstvu, slikarstvu, arhitekturi i. t. d., je povračanje iz zunanosti v notranjost, povsod išče duša sebe. Tako se je rodil na Ruskem psihološki roman, ki izpodriva vse druge struje; kiparja Rodin in Bilek rabita človeško glavo in telo samo kakor poseben jezik, v katerem izražata življenje duše. V slikarstvu je začel Böcklin, v začetku samo s pokrajinami, kesneje tudi s človeškimi telesi. Pri njem govori iz barv in linij samo duša. Duša je pri Böcklinu tista vis vitalis, ki zbira iz okolice luč, senco, barve v harmonijo novega bitja.

Böcklin je umetnik bodočnosti, umetnik nove, razvijajoče se generacije in kulture, katera vidi namen svojega bitja samo v življenju, katera išče svojo srečo na zemlji. Böcklin je prvi izgubljeni sin, ki se vrača k svoji krasni, veliki in mogočni materi naravi. Böcklinova umetnost je »romanca življenja« s sklepnim akordom:

»Živeti je tako lepo!«

(Kaz. pl. Radič.)

In ravno to čustvovanje ga je pripeljalo v grško mitologijo, kjer se razodeva v največji svobodi in lepoti življenje. Böcklin je zajemal snovi svojim slikam najrajši iz grške mitologije (nimfe, pane, kentavre i. t. d.), tudi njegova tehnika se nagiblje k antiki in vertikalnemu slogu grških templjev: on ljubi posebno vodravne in navpične poteze.

Mej njegovimi slikami je posebno priljubljena »Vila ob morju«, ki tvori prehod k večji sliki »Otok mrtvih«. »Vila ob morju«: Večer. V morje moli nizka skala, na kateri stojе stebri, podobe, cvetoči grmi, vodometi in antikna vila. Po stenah se razliva večerna zarja in od morja piha veter, v katerem se zibljejo temne ciprese. Na obali stoji ženska v žalni obleki in se ozira po večernem morju. Največje in najboljše Böcklinovo delo je »Otok mrtvih«, nekaka elegija na umirajočo antiko: na sredi morja se dvigajo kakor stene visoke skale, ki obdajajo kotiček zemlje, v tem zavetju rasejo resne, visoke ciprese. V skalah se vidijo vdolbene odprtine: skalni grobovi. Vse je tiho in mirno. S temnega obzorja vstajajo oblaki, le na vrhu se blesti še košček odprtega neba, kakor v strahu leži temnomodra gladina morja. Proti otoku plava čoln, na čolnu krsta, preko katere se sklanja bela postava. Strašna žalost se poloti človeka, če dalj časa gleda to sliko. Nekaj pristrčno ganljivega ima slika »svirajoči eremit«: dan se nagiblje večeru, sivobrad, sključen menih stoji pred podobo Matere božje na steni in ji pobožno igra na goslih za večerno molitev. Na okenca sedajo smehljajoči se angelčki. Tako globoke, odkritosrčne pobožnosti, ki navda vsakega človeka s spoštovanjem, še nisem videl nikjer. — Krasna je tudi »Pietà«: na kladi iz marmora leži iztegnjen Odrešenik z zelenkasto trohnečo poltjo. Marija v modri halji se naslanja preko Sina in ga objema. Iz oblakov se nagiblje rudeče oblečen in blagoslavljač angelj. — Polna šegavosti in objestnosti je slika »v igri valov«: zelenkasti, debeli valovi pljuskujejo pod modrim, jasnim nebesom. Star morski kentaur z debelim trebuhom plava stokajoč in sopihajoč za lepo, mlado nimfo, ki se ravno pred njim potaplja v globino morja. Od strani na hrbtu plava druga starikava nimfa in se smeje od pijanosti zabuhlemu nerodnežu ter si gotovo misli: »Jaz se ga pa ne bi tako bala.« V ospredju plava snegobela, modrooko lepotica, bojazen se ji bere iz obraza, spremlja jo star triton z rumenimi lasmi in bakrenim nosom, bujnorasli devojčici poklada roko na hrbet in se samozavestno in zadovoljno

hahlja, za njim se pogreza v globino človek žaboglavec. Izmej drugih slik navajam: Molk v gozdu, Požar na gradu, Kentaur v vaški kovačnici, Sv. Anton pridiguje ribam, Suzana v kopeli, Bog Oče in Adam, Sveti gaj, Grad ob morju, Fauna, ki zaluzujeta spečo nimfo, Pana ribarja, Spomladni dan, Boj kentanrov i. t. d.

Böcklin je prodril s svojo umetnostjo še le kot starček, širše občinstvo in Francozi še zdaj ne cenijo njegove umetnosti. Nekoč je poslal na neko nemško razstavo več slik, društvo ga je osorno zavrnilo, češ, da še risati ne zna in sluga dotičnega društva slik celo nazaj v zaboj ni hotel spraviti, rekoč ponosno: »Slik takega umetnika pa že ne!« Nemci so se začeli zanj zanimati še le 1880, ko so se potegnili za njegovo umetnost umetniški historiki in pisatelji ter začeli razlagati po časopih in v javnih predavanjih njegove posebnosti, a dokazati so morali prej, da je Böcklin sploh umetnik in drugič, da je nemški umetnik. Tako piše Fr. H. Meissner o njem, da je »čisto nemški v vseh plemenskih svojstvih svojega ženija, kakor le kateri izmej velikanov iz nemške preteklosti; da je njegova umetnost novoromantika, ki se je razvila iz stopljenega germanstva z antiko.« Isti pisatelj pravi nekje: »On je trdna in za danes zadnja točka v enem zgodovinskem toku«. Večina še zdaj bolj občuduje Böcklinovo tehniko in kolorit, nego pravo umetnost.

Dunajska pisma.

II.

Zakaj ne prebiva samo eno pleme na svetu? Zakaj stanuje v vsaki deželi drug narod, ki se ne razlikuje od svojega soseda samo po jeziku, običajih, obleki i. t. d.? Ta razlika sega globlje, kajti lahko pride tujec in se nauči jezika, obleče isto obleko, a vendar se bo čutil vedno tujega, tudi domačini se bodo obnašali proti njemu kakor proti tujcu, včasih se prenese ta mejsebojni čut tujinstva celo v drugi rod. Kdor je imel kedaj priliko, pečati se potanje z antropologijo in etnografijo ter je pazno zasledoval, kako so se razvijala človeška plemena po svojem jeziku, družabni uredbi, po naziranju o svetu, po veri i. t. d., ta ve, kako nepre-

mostljiva nasprotja združujejo človeštvo v strogo omejene narode. Ta razlika se kaže v obliki telesa: primerjajmo samo papuanca, hotentota, kafa, zamorca, malajca, mongolca, sredozemca i. t. d., razlikujejo se po zidavi čepinje, polti, laseh i. t. d. Razločke opazamo celo v idejah, o katerih trdijo nekateri filozofi, da so večne, povsod iste, enega izvora, človeku prirojene: po nekod je sveto in častno, pred čimer se pri nas zgražajo že otroci, drugje velja za svet zakon, kar je pri nas ostudno in prepovedano. Tuli trojica: dobro, lepo in resnično, — ne velja splošno; o čemur ti trdiš, da je dobro in lepo, o tistem ti bo prisegal zamorec ali avstralec, da je slabo in grdo. Kako si razlagamo te razlike? Vsi smo ljudje, vsi imamo jednake človeške pravice; teh diferencij ne moremo utemljiti s tem, da se izgovarjamo, da drugi še niso tako napredovali v znanstvu, v spoznavanju narave, kajti če se vrnemo v svojo zgodovino in se postavimo primeroma na isto stališče, — razločki ostanejo. Sicer pa nam ni treba iskati takih razločkov tako daleč. Poglejmo le po svojih prijateljih in bližjih znancih, komaj dva najdemo, ki bi bila do pičice istega mnenja o enem predmetu in ta raznost obsega celo duševno in biološko obzorje, simpatije, okus, vonj, čut za barve i. t. d. Če se ozremo po sebi, vidimo, da nam je isti predmet vzbujal v raznih dobah življenja različne misli in čustva, celo v isti dobi, če smo bili drugače razpoloženi. Posebej opozarjam na čustva. Ljubezen do starišev ni povsod ista, tudi v enem človeku ni vedno enako močna. Posebno v spolni ljubezni se kažejo veliki razločki: dravidanec in nubijan ljubita drugače nego indijanec in arktičan, belokožec drugače nego črnih; v istem narodu ljubijo razni stanovski različno, v kmečkem fantu se javlja ljubezen drugače nego v velikomestnem lahkoživcu i. t. d. O enakosti ne moremo govoriti nikjer, k večjemu o podobnosti v okrožju enega stanu ali enega naroda. Zakaj? Človek je produkt svojega kraja, svoje okolice in svojih razmer; človek je v svojem telesu, v razvoju svoje duše, družabnega življenja in nazorov o življenju in naravi popolnoma odvisen od kraja, v katerem živi, od družabnih razmer in življenjskih pogojev, v katerih se nahaja. In kaj je umetnost? Reprodukcijska notranjega in zunanjega življenja, v umetnosti se zrcali duša naroda, njegove razmere in okolica. Internacionalne umetnosti torej ni, kakor ni samo enega kraja in enega naroda. Kolikor je različnih narodov, toliko je različnih umetnosti, kajti vsaka umetnost prikazuje sliko

notranjega in zunanjega življenja in to je pri vsakem narodu, v vsakem kraju drugačno. Internacionalna umetnost je puhla fraza, katero je iznašel »internacionalni narod« židov. Internacionalno umetnost ometa razvoj in zgodovina umetnosti same, katera nam pripoveduje o egiptski, asirski in babilonski, indijski, grški umetnosti. Zakaj imamo bicantinsko, gotsko, japonsko, arabsko in tatarsko umetnost? In če vprašamo velike umetnike same, na pr. Goetheja, Šekspirja? Goethe je največji nemški pesnik, iz nobenih del ne govori tako mogočno nemški duh kakor iz njegovih. Seveda tisti, ki išče nemškega duha samo v zunanostih, ki hoče, da bi stala v vsaki drugi vrstici beseda »deutsch« in da bi umetnik tako ravnal kakor tisti slikar, ki je zapisal pod svoj umotvor: to je petelin; seveda tisti, ki se lovi po samih pikah, črkah in besedah, ki v svoji usmiljenja vredni duševni zapuščenosti in onemoglosti ne more prodreti v duha, seveda tisti bo še nadalje kvasil o internacionalnem Goetheju. Šekspir je zajemal snovi svojim dramam iz tujih narodov, a njegov Cezar, Otelo, Romeo so pristni, nepokvarjeni, čistokrvni Angleži iz njegove dobe, samo v tujih kostimih. Internacionalni umetnosti nasprotuje tudi moderna znanstvena estetika, tako zvana »fiziologija estetike«, katera je dognala, da je človeku prirojen estetičen čut, kakor čut za barve, glad, žejo i. t. d. Ta čut, zmožnost estetičnega čutenja ima vsak človek. Kako se javlja pri posamezniku, pri raznih narodih, ta »kako« je različen. A to je gotovo, da ni dvojne estetike, posebne za umetnika in občinstvo. Da pride sploh do estetičnega čutenja, vladati mora mej umetnikom in občinstvom duševna sorodnost. Učinek vsakega novega vtiska je odvisen od prejšnjih vtiskov in človek mora biti za vsak užitek nekako pripravljen. Najbolj nam ugaja taka godba, kakoršno smo bili navajeni slišati v mladosti. Da torej umetnika ne zadene usoda drevesa brez korenin, zavedati se mora omejenosti na en narod, vedeti mora, da glas njegovih strun ne sega v neskončnost, da je človeška duša harpa, ki le tedaj zatrepeče v sladkozvočnih akordih, če zasvirajo v bližini enako ubrani glasovi. Internacionalna umetnost se ne more razviti iz narave, dala bi se le umetno konstruirati in človeštvu vsiliti. Tako vsiljevanje pa ne rodi človeštvu nikakih dobrot, ampak samo ovira obče človeški napredek, kakor kaže na pr. zgodovina, da ni človek napredoval v človeštvu, ampak samo v rafiniranosti svojih živalskih nagonov, kjer so se vcepljale arijskemu

duhu tuje ideje, ki so pognale iz semitske krvi. Človeštvo je namreč organizem in narodi so njegovi organi, katerih vsakemu je narava poverila posebno nalogo. Človeško telo ostané le toliko časa zdravo, dokler se vsi organi harmonično razvijajo in postaja tem sposobnejše za življenje, čim bolj se vsak organ v mejah, katere mu je odkazala narava, razvija do vedno večje popolnosti: oko v bistroidnosti in spoznavanju nijans in razdalj, uho v posluhu, mišice v gibčnosti i. t. d. — Raznoličnost narodnostij in kultur pa pospešuje splošni napredek posebno s tem, da je omogočeno zdravo gibanje in tekmovanje. Ko bi se kedaj v vse-mirju izravnale temperaturne diference, prestalo bi vse gibanje in življenje, zavladal bi absolutni mir grobov, tako bi tudi v zjednačenju kultur človeštvo zaspalo....

Če je torej matematično jasno, da je internacionalna umetnost potvora, kulturna pokveka, katero je vtihotapil »internacionalni narod« židov, kako si naj razlagamo, da se nekateri »moderni« umetniki in estetičarji tako navdušeno ogrevajo zanjo ter jo oznanjajo celo po slovenskih časopisih? Kak namen imajo ti ljudje? Kako naj vpliva ta uk na neprobujene Slovence, ko je celo mej omikanci malo tacih, ki samostojno mislijo in sodijo? Ali ne ravnajo s tem pota tuji povodnji, ali ne potiskajo s tem naroda še globlje v temo narodne mlačnosti in nezavednosti? Kako naj upamo v boljšo bodočnost, če celo nekateri profesorji pod zaščito znanstvene avtoritete uče to lažnjivo in pogubno dogmo? Česa se sme nadejati slov. narod od svoje mladine, če ji polnijo ti učitelji mlade duše s takimi duhomornimi nazori in ji proglašajo internacionalno umetnost kakor novo blagovestje, katero prinese rešitev domovini in človeštvu? S kako besedo naj primerno označimo dejanje dr. Ilešiča, ki je potegnil s predrzno roko našo najdražjo narodno svetinjo, — našega Prešerna, z vzvišenega piedestala in ga nam vrgel pod noge, rekoč: »Tu imate svojega internacionalnega poeta — Prešerna!« Slovenski svet strmi, ne more verjeti niti očem, niti ušesom, in ob tej splošni tišini glasno ploska z debelimi rokami — kolega Rajko Perušek.

Prostor je pičel in čas poteka. Dotaknem se samo dveh toček, ki pa zadostujeta, da si ustvari vsak razsoden človek primerno sodbo o Ilešičevi brošuri. Ilešič piše: 1. Prešeren je velik pesnik, ki je v slovenskem jeziku izražal evropsko kulturo = (Prešeren je internacionalen poet); 2. Prešeren ni od-

gojitelj slov. naroda, slovenski narod mu ne more biti hvaležen za trud.

Kot slovenski profesor bi se bil moral Ilesič malo podrobneje baviti s slov. slovstveno zgodovino in zasledovati duh celega razvoja. Tako bi morda sedaj vedel, da je Prešeren slovenski romantik in da se je kot tak izobraževal osobito ob slovenski narodni pesmi. Kot estetičar, za kakoršnega se vsiljuje slov. občinstvu, bi moral Ilesič že davno opaziti duševno sorodnost mej slovensko narodno pesmijo in Prešernovimi poezijami, kakoršne doslej še ni zaslediti pri nobenem slov. pesniku. Ali se ne čitajo pozamezne Prešernove pesmi kakor narodne? Seveda ne mislim takih narodnih pesmij, kakoršne pošiljajo v svet razni moderni Redeskiniji, Stržinarji in Lavrenčiči ostržene in usum delphini. Prešeren torej ni internacionalen poet, ampak največji slovenski pesnik.

• Ilesič piše sam: »Vraz in Prešeren sta pomenila dve struji slovenskega naroda. Čegava je obveljala? Prešernova!... čebi se vsi kranjski pisatelji za izobražene kroge (Čbeličarji) že v tridesetih letih poprijeli srbohrvaščine, bi bilo Slovanov po Koroškem in Stajerskem sicer nekaj manj (!), a južnih Slovanov z enim knjižnim jezikom bi bilo več. Do l. 1848. (do preosnove šol) bi se jezik toliko udomačil, da bi ga vlada kot knjižni jezik vpeljala v šole, kakor je vpeljala ilirski pravopis.« Ko bi se bil udal Prešeren Ilircem, udala bi se bila tudi Čbelica, — in sedaj morda ne bi bilo posebnega slov. naroda. Čegavo delo je torej slovenski narod? Ali ni torej Prešeren več, nego samo odgojitelj, ampak rešitelj, drugi oče slovenskega naroda? Ilesič bi tudi lahko vedel, da so Prešerna preganjali janzenisti in nemška vlada. Prešeren se vendar ni udal in naposled je ostal sam sredi sovražnikov. Lahko bi bil zlagal pesmi v nemščini in imenitno bi se mu bilo godilo. A rajši je pel v jeziku malega, pozabljenega in zatiranega naroda. Tako je žrtvoval Prešeren res srečo svojega življenja svojemu narodu, in postal narodni mučenik. Spominik torej, ki se postavi Prešernu v Ljubljani, bode izraz velike hvaležnosti slovenskega naroda, ker mu je Prešeren rešil obstanek in se zanj žrtvoval.

Franc Derganc.

Prijatelja.

Novela. — Spisal Mirko Jagodič.

Tako so potekla štiri leta in Stanko je dobil takoj službo na gimnaziji v manjšem slovenskem mestu, a Dragotin je ostal še peto leto na Dunaju, da napravi doktorat. Teška je bila ločitev. Posebno Dragotin si nikakor ni mogel misliti, kako bo živel Stanko sam zase? Smilil se mu je nekako in večkrat si je na tihem očital zaradi njega: »Če se mu kaj zgodi, kdo bo kriv? Zakaj si ga pustil samega? Ljudje so dandanes samo zviti in zanašajo se samo na svojo zvijačo. In Stanko niti ne sluti, kje ga čaka nevarnost. Sicer pa ima tudi predobro srce, da bi se uprl nameram hudobnih ljudij. — Vsakdo si ga lahko ovije okoli prsta! — Na vsak način bi ga ne bil smel pustiti samega! Samo da ne bi naredil kake prevelike neumnosti! — No, eno leto hitro preteče, potem bova pa itak zopet skupaj — —«

Prvi čas sta si prijatelja mnogo dopisovala. Dragotin se ni mogel privaditi samote na Dunaju, povsod je pogrešal Stanka; zato mu je pisal dolga pisma in ga izpraševal o vsaki malenkosti, kdaj vstane, kje in kaj kosi? Stanko mu je odgovarjal nekako skrivnostno, da se mu jako dobro godi. Dragotin je začel postajati pozoren: »Hoho, jako dobro? Zakaj mi ne piše, kje stanuje?« Na to vprašanje mu je odpisal prijatelj, da ima na stanovanju tudi klavir, da ne igra sam. Dragotina radovednost je rasla. »Stanujem pri postarni vdovi višjega uradnika. Gospa je jako ljubezniva in pridno mi streže«, je pisal nekoč Stanko. V istem pismu je zapazil Dragotin važna izpremembo na svojem prijatelju, nekako ognjevitost in mladeniško živahnost v izrazu, sem ter tja tudi kako pesniško navdahnjeno mesto o tičicah v toplem gnezdu in o liliji, zibajoči se v opojnem objemu večernega vetriča: »Vraga! Menda se vendar ni zaljubil v staro. Sicer pa je pri Stanku, tem velikem otroku, vse mogoče. Ej, ženske razumejo svojo umetnost. . . . Če pa kaj tacega, potem. . . .« Po dolgem molku mu je Stanko zaupal veliko skrivnost, da ima njegova gospodinja hčer, s katero včasih čveteroročno igra na klavirju. Minilo je osem mesecev, ko je dobil Dragotin kratko poročilo: »Dragi prijatelj! Danes Te pozdravljava dva: moja žena Živka in jaz. Oženil sem se namreč s hčerko svoje gospodinje.«

»Taka neumnost! Večje ni mogel napraviti. Ta norec! Saj sem rekel«, se je jezil Dragotin, »žrtva kovarstva in sleparije!

On in oženjen?« — Dragotin bi si bil najrajši populil lase od razburjenosti in nevolje, zdelo se mu je, da se zbira nesreča celega sveta nad prijateljevo glavo; vsaj po njegovih mislih je bil zakon največje zlo za tako mladega in neizkušenega človeka, kakoršen je bil Stanko. Dragotina pa je najbolj peklo, ker si je očital, da je on vsega kriv: »Ko bi bil jaz ž njim, pa naj bi jih bilo deset in druga lepša od druge, gotovo bi se ne bil dal pre-motiti. . . .« Nekoliko se je pomiril, ko je prejel drugo pismo, v katerem mu je Stanko na dolgo in široko slikal srečo svojega zakonskega življenja: »Ti ne veš, kako se imava rada. In ona? To je angelj, ne človek! — Cel dan igrava klavir in se poljubujeva. Oprosti! Ali Ti si ne moreš misliti, kako me je izpreme-nila ta moja zakonska sreča. Najlepše na svetu je življenje! Kako mi je ona zvesta, kako udana! Kakor dva otroka se igrava in podiva po sobi, igrava se skrivalnice, slepe miši i. t. d. Kadar ona igra, to Ti je godba!« In prihajala so pisma, polna vedno večje sreče. Dragotin se je samo čudil in začel misliti: »Morda pa vendar ne bo tako hudo! Morda ima posebno srečo. . . .« S posebno nestrpnostjo je pričakoval vsakega poročila od prijatelja, vedno je še dvomil, vsako pismo je prečital trikrat, štirikrat zapored in si ogledal vsako besedo in črko od vseh strani: »No, zakaj ne bi bil srečen? Zakaj ne bi ljubil? Saj je vendar mož kakor smo drugi in kri se mu menda tudi pretaka po žilah. Ni napačen človek, saj ima tako dobro srce. In ženske imajo bistre oči.« Dragotinu je začelo postajati nenavadno dolg čas, še nikoli ni tako pogrešal Stanka in klavirja: »In zdaj je on srečen, in jaz sem sam, zapuščen.« V tej zapuščenosti se je začel tudi zanimati za Živko, ženo svojega prijatelja in žal mu je bilo, da jo je tako naglo in nepremišljeno obsodil: »Pridna ženska mora biti. Kakšna? — — Ali lepa, velika, mala, vesela? . . . Kak glas ima, kakšne oči, lase?« Tako je bil radoveden, a ni hotel vprašati. Samota mu je postala neznosna, po cele dneve je taval po ulicah mej ljudmi in se vračal pozno na večer. Ko je vstopil v sobo, se mu je zazdelo, da bi mu moral priti nekdo naproti, se mu prijazno in glasno nasmehljati, postelj prerahljati. . . . Sedel je pozno v noč zatopljen v misli na stolu in se vsak čas ozrl po sobi, kakor bi nekoga iskal, kakor megle so se mu valile po glavi teške in nejasne misli, za trenotek je zaprl oči, zopet pogledal predse in prelestna prikazen se mu je pojavila pred očmi: vitka, mala ženska z velikimi, živimi očmi, s črnimi, košatimi

lasmi . . . in ta zvonki smeh . . . ta nebeški obrazek . . . živahno, gibčno telo, kakor bi bila v vsakem udu posebna duša . . . »Ah, neumnost! Prazne sanje. Kje sem videl tako žensko? Ali jo sploh vidim kedaj? — Zakaj nisem tak kakor drugi, ki jih osreči prva na potu? — Vsi se veselijo in zabavajo, vsak ima svojo izvoljenko. Zakaj čakam jaz, zakaj tako dolgo izbiram? Ali me sploh nobena ne mara? Ali sem res tako oduren? . . . To je samo bojzljivost. . . Dve, tri si izberem na enkrat in še jutri. . . Saj sem mož. . . .« Nevoljno je vstal in stisnil pest . . . Saj sem mož. . . . Kdo mi brani? Ali ne delajo tako vsi?« Zopet je kakor onemogel sedel in si podprl roko z obema rokama in spet se mu je pokazala podoba vzora, ljubljene izvoljenke: vitka, mala ženska z velikimi, živimi očmi. . . . kakor bi bila v vsakem udu duša. Nemirno je vstal in začel mahajoč z rokami hoditi po sobi: »Ta ali pa nobena. . . . Pošten pa čem ostati, pošten. . . . In samo ona. . . . Vse drugo naj vzame hudič!« In vdaril je s pestjo po mizi. Nato se je predramil iz teh mislij in začel premišljevati svoj notranji položaj, lotila se ga je žalost in obupnost, naposled se je zaničljivo zasmel: »Seveda, če ima človek bolan želodec. Jutri grem na vsak način k zdravniku.« Tako se je moril celi dan, po cele večere in včasih so ga spomnile še le hladne jutranje sape in blede jutranje svetlikanje nad gorami, da je legel k pokoju. Stankova sreča ga je vsak dan resnejše in izrazitejše opominjala njegove samote in zapuščenosti. Včasih se ga je polastilo tako hrepenenje po prijatelju, da bi šel najrajši na kolodvor in se takoj odpeljal k njemu na dom. Stanko bi mu moral igrati na klavir in pela bi skupaj narodne pesmi, in čeprav tri dni neprenehoma, samo da bi mu bilo še enkrat lahko okoli srca in da bi bil samo enkrat še vesel, da bi pozabil sebe in svet. Ko sta jih pela prejšnje čase, vselej se mu je otajala duša, kakor bi skozi črne oblake posijal tolažilni, vesel žarek. Dragotin je iskal najrajši razvedrila v narodni pesmi, ki je imela čudovito moč do njegovega srca. Po cele dneve je takrat razlagal Stanku pomen poezije: »Zakaj nisem jaz pesnik? Pel bi in polagal take misli in čustva v svoje pesmi, da ne bi bilo nobenega nesrečnega človeka več na svetu. . . .«

Stanko mu je začel vedno manj in v vedno daljših presledkih pisati in postajal je vedno hladnejši. Dragotin ni vtegnil razmišljati o novi izpremambi in nje vzrokih, ker se je leto bližalo koncu in se je imel dosti učiti za doktorat. Nekoč je dobil od

Stanka daljše pismo, v katerem mu je tožil prijatelj, da se človek često vara. . . . V drugem pismu je že pravil, da je Živka trmasta, nezaupna, da mu ne pove vsega. V tretjem pismu se je pritoževal o nje prevzetnosti in ničemernosti, da se samo oblači in maliči in hoče da bi se ji klanjalo in laskalo. Kesneje po daljšem odmoru je prišlo novo pismo, a pisano spet čisto v drugem duhu: »Prehladil sem se in ležal doma teden dnij. Kakor otroku mi je stregla Živka, ni se genila po cele noči od moje postelje. Ti ne veš, kako me ljubi in kako sem srečen. Hotel bi biti tako bolan celo življenje. Verjemi mi, da tako dobre, plemenite in zveste ženske ni na svetu. . . .« Komaj je preteklo osem dnij, že so začela dohajati spet pisma, polna tožbe in očitanja: »Živka je otročja, samo igrala bi se. . . . Kakor razuzdana deklica, nima nobene resnosti. . . . Gospodinji sicer varčno in kuha tudi dobro. . . . Ali človek ne živi samo ob jedi in denarju. . . . To me najbolj jezi, da ni nobenega značaja, nobene stalnosti. . . . Če pride kaka novost, ona se prva vname zanjo in če se seznanj s kakim novim človekom, takoj se sprijazni ž njim. . . . Tako delajo otroci, ki začnejo tujcu takoj plezati po kolenih. . . . Vsak trenotek misli drugače in ima druge muhe. . . . Mačja narava. . . . Nesrečen sem, ker je ne morem razumeti!«

Dragotinu se je vse to zdelo čudno in nerazumljivo: »Morda je bila moja slutnja vendar prava. Ubogi Stanko. . . . Dobili sta ga v roke dve zviti tici. . . .« Kakor je prej komaj čakal, da se popelje domov k prijatelju, tako mu je postajalo zdaj vedno hujše, čim bolj se je bližal tisti dan. Bal se je sestanka in prvega Stankovega pogleda in tihega očitanja: »Poglej, prijatelj, kako sem nesrečen. . . . Zakaj nisva ostala vkup?« Ko bi samo nje ne bilo poleg. Strašna ženska, kako prenese nje bližino?

Dragotin je napravil izpite in se odpeljal domov, v gorsko, rojstno selo in ne kakor se je bil izprva namenil, da obišče najprej Stanka. Niti pisal mu ni, kedaj se vrne iz Dunaja.

Nekega dne se je nepričakovano odpravil v malo mesto, kjer je služboval Stanko. S teškim srcem je stopal po ozkih in temnih stopnjicah v Stankovo stanovanje: »Čisto primerno. . . . Prava ječa. . . . Samo ko bi nje ne bilo doma.« Prišel je v temen hodnik in se zadel s čelom ob odprta vrata.

»Neroda! Kaj pa hočete?« ga nahruli surov in hreščeč glas.

»Gospod profesor Stanko Potočnik«, je v zadregi odgovoril Dragotin in se jezil, »sam vrag ga je zanesel v to luknjo!«

»Drugo nadstropje! Pa drugikrat bolj pazite, da mi ne porušite cele hiše!« momljal je še za njim neprijazni človek. V hodniku družega nadstropja je vladala enaka tema. Dragotin je obstal, se oddahnil in poslušal: »Kje bo?« Tu zasliši iz nekega kota tiho, a razločno burnoveselo igranje na glasovir. Gre proti vratom in pozvoni. Odpirat mu pride Stanko sam in se mu vrže okoli vrata, ko spozna prijatelja; Stanko od veselja kar verjeti ni mogel očem, da stoji pred njim Dragotin.

»Hodi, da te vidim«, reče in ga odpelje v svetlo sobo, »tukaj je drugačje nego zunaj. Staro poslopje, samo okna so prenovljena.« Dragotinu je dobro del ta prehod iz teme v svetlobo, tudi Stankova prijaznost in zgovornost mu je bila všeč, dasi ni bil navajen gostobesednosti od prijatelja. V sosednji sobi je nekdo še vedno udarjal na klavir in v zatopljenosti menda niti opazil ni, da je prišel v stanovanje gost.

»Živka«, zakliče Stanko in odpre vrata.

»Kdo pa je?« se odzove zvonek ženski glas in mej vrati se prikaže vitka, mala ženska z velikimi, živimi očmi, s črnimi, košatimi lasmi. Začudena obstane na pragu, povesi presenečena obraz in rudečica ji zalije lica. Dragotin ostrmi in široko odpre oči.

»Moja žena Živka«, hiti predstavljat Stanko, »najin prijatelj dr. Dragotin Skalč. — Sicer pa, Dragotin, ni bilo lepo od tebe, da nama nisi prej pisal; iz časopisa sva izvedela o tvoji promociji.« Mej tem se je Živka nesigurno približala in molče podala gostu roko.

»Veš, danes je nekoliko bolna Sicer ti skače po sobah in se ti smeje kakor« Stanko je čutil potrebo, da oprostí to čudno Živkino obnašanje. Sedli so in takoj se je začel živahen pogovor, tudi Živka je postala svobodnejša. Dragotin je pravil o neprijetnem srečanju na hodniku.

»E, to je hišni gospodar, star, surov skopuh«, je pripomnil Stanko. Govorila sta iz večine samo prijatelja in se tako zatopila v mladostne spomine, da sta čisto pozabila na Živko. Ona je molče sedela poleg in zdaj in zdaj pogledala tajno od strani moževega prijatelja. Torej to je tisti Dragotin, o katerem je že toliko slišala in govorila z možem? Kar nagledati se ga ni mogla in pozorno je pazila, da ji ne uide nobena beseda iz njegovih ust, saj je pripovedoval tako prijetno in vse se ji je zdelo nenavadno novo in zanimivo. Niti zapazila ni, kedaj je potekel čas.

»Veš, Živka«, jo nagovori Stanko, »midva z Dragotinom si greva ogledat po mestu. Ti pa pripravi ta čas večerjo.« Zunaj se je Dragotin zamislil in le malo pazil na prijateljve besede, niti pogledal ni, po kateri ulici hodita in kedo ju pozdravlja; opazil ni, da na voglih postajajo ženske in ugibljejo, kedo bi bil novi došlec? Na nekem oknu sta kukali dve dekličji glavi izza zagrinjal:

»Glej, glej, kdo pa gre s profesorjem Potočnikom?«

»Pa kako je lep, — elegantno oblečen. Strašno bogat mora biti.«

»Zdaj, zdaj gre mimo. Ah, ta brada«

»Škoda, je že prešel za voglom«

Dragotinu ni šla iz glave Živka, nikoli ne bi bil pričakoval, da dobi prijatelj tako krasno in ljubeznivo ženico. Včasih se je po strani ozrl po prijatelju, ki je z vedno večjo živahnostjo pripovedoval in razlagal: »Čisto drugi je! Sama sreča govori iz njega«

Ko sta se vrnila domov, dobila sta za mizo že sedečega novega gosta: mož okoli 30 let, okusno opravljen, blede, podolgovat obraz, črne, vdrte in bodeče oči, košati, visoko navihani in namazani brki, lasje mastno počesani. Skrajno neprijetno je dirnila Dragotina ta postava, a opazil je tudi, da se je Stanku takoj ob vstopu izpremenil obraz in zmráčilo čelo, da je postala njegova prijaznost nakrat druga, nenaravna in prisiljena.

»Bratranec moje žene, — doktor Skalè«, je seznanjal Stanko. Čudni gost je nerodno in prestrašeno vstal, da je stol za njim odletel, globoko se je poklonil Dragotinu in takoj posegel s tumpastimi, rudeče nabrekli prsti v stranski žep ter izvlekel iz debele, nabite listnice posetnico in jo podal Dragotinu, rekoč: »Izvolite, gospod doktor«, a s čudnim, odurnim naglasom. In Dragotin je čital: »Hrabroslav Skok, priv. uradnik«. Hrabroslav Skok se je začel takoj vsiljivo in predržno krohotati in praviti brezpomembne vsakdanjosti. Kakor v celi zunanosti, tako se je kazala iz vsega njegovega obnašanja in govorjenja priskutna nenaravnost in ponarejenost. Dragotina je osobito jezilo, da je Hrabroslav Skok neprestano z goltajočimi pogledi sledil vsaki Živkini kretnji.

»Kaj hoče ta človek? Po kaj je prišel? Da bi ga vrag!« se je na tihem ljutil. In zakaj je Stanko tako prijazen s tem pritepcem, kakor bi mu bil v strahu, kakor bi mu bil dolžan

posebnega spoštovanja? Kako razmerje vlada mej temi ljudmi? Živka je sedela poleg Dragotina, od začetka se je hladno držala kakor pri prvem sestanku, a skoro je postala zaupnejša in pristopnejša, začela se je celo smejati in šaliti. Pili so dobro vino in trkali; Dragotina so vedno motili in vznemirjali pogledi Hrabroslava Skoka, ki se je pogovarjal sicer le s Stankom ali vedno tatinsko pogledoval na Živko. Ves srečen si je oddahnil, ko je Stanko vstal in sedel s Hrabroslavom Skokom k pisalni mizi in mu začel razkazovati nekake zvezke in risarije. Vince je razgrela Živki glavo, da je postala zgovorna in razposajena kakor deklica, letala je po sobi in se smejala, vlekla Dragotina s seboj in ga izpraševala, če ve, kaj je to in to? Peljala ga je h klavirju, mu zaigrala in on je moral zapeti.

»Ali, gospod doktor, vi pojete krasno«, je vsklikala Živka vmes in se smejala, smejale so se male rožnate ustnice, smejale so se žive, svetle, zapeljive oči, smejali so se drobni, beli dolgi prstki, ki so poredno in poskočno begali po tipkah, potresalo se je malo, oblikovito telesce in se smejala z vsemi udi. Zadivljen jo je gledal Dragotin in ni mogel obrniti od nje očesa, pri srcu mu je bilo tako lahko in jasno. Hrabroslav Skok je menda opazil nepotrebno prisotnost svojih pohotnih, požirajočih pogledov in odšel. Prišel je nato tudi Stanko in peli so vsi trije. Pozno v noč se je poslovil Dragotin in odšel v svoj hôtel.

»Dragotin, jutri popoldan imam jaz šolo in moja ženka te ta čas lahko sprovede po okolici«, mu je dejal pri slovesu Stanko.

»To bo lepo, to bo lepo, pa gotovo gospod doktor«, je pristavila Živka vsa blažena, »saj že cel teden nisem bila ob tej vročini zunaj.«

»Saj vama ni treba hoditi po vročini, lahko gresta skozi log ali gozd po senci.«

(Konec prihodnjič.)

Pogled na Balkan.

Slovanski Balkan je ona zemlja, kjer deli usoda srečo prav po mačehino. Poklicani, da obude novo življenje na ruševinah vshodnorimskega cesarstva, postali so Jugoslovani sužni Turkov, s katerimi so se morali boriti pol tisočletja za vero in svobodo. Ali

komaj so jo izvojevali in se pripravili, da se začno razvijati, že so vstali proti njim drugi sovražniki iz vrst onih, ki so se v varnem zatišju njihovih pleč ta čas mirno razvijali, vstali so sovražniki iz kulturne Evrope same. Svet ne pozna hvaležnosti in pravice, tu velja, kakor pravi Belokranjec: ki jači, ta kvači. Grabežljivo iztegajo roke po naših deželah od zapada Lah, od severa Prus in Rus nas nekam čudno opazuje od vshoda, češ, pograbimo si jih, dokler nam ni še treba računati ž njimi, dokler so še izmučeni in slabi; kajti ozemlje zedinjenih treh jugoslovanskih narodov bi štelo 19 milijonov duš in ta impozantna masa bi se jačila s časom in napredkom.

Kakor bi bili Jugoslovani lahko mogočni, tako so v resnici slabi. Preiskujemo-li vzroke, najdemo, da je temu kriva zaostalost v kulturi, ali še več umetna razcepljenost, ki se nadaljuje celo v posameznih drobcih, kakor v Bolgariji, Srbiji, Bosni, Dalmaciji in slovenskih zemljah in tako izpodmika glavni steber obstanka — moč.

Čutila se je potreba jedinstva in prvi odmev se je pokazal l. 1835. Romantična doba je zbudila Gaja in njegove Ilirce, ki so delali za jezikovno in politično jedinstvo slovanskega Balkana, ali dosegli so vspeh le deloma, kolikor je to bilo naravno in možno. V najsorodnejših plemenih, ki so imenovala do tedaj svojo narodnost po pokrajinah in životarila kot razmetani udje enega telesa, zbudili so zavest celokupnosti in jih združili v živo telo. Iz mnogoštevilnih nezavednih plemen so slednjič postali: Slovenci, Srbohrvati in Bolgari; skoraj nič pa ni napredovalo do današnjega dne politično jedinstvo.

Da bi Jugoslovane vsaj deloma spet okrepil in jim pridobil v zgodovini tisto mesto, ki ga zaslužijo, podpira jih ali v kulturnem zblizevanju ali razvoju največ veliki vladika Strossmayer, jeden od redko živečih Ilircev.

Odkar je 1868 izdihnil knez Mihael pod noži, ki so jih nabrusili tuji diplomati, ni dobila Srbija pravega moža do današnjih dni, dasi so pogoji za kristalizacijsko točko baš tam najugodnejši. Povsod na Balkanu vodijo malenkostno, strankarsko politiko brez ozira na celoto in veliko bodočnost. Stoprav povodom krivičnega odmerjenja bosenskih železnic porodilo se je v Belem gradu »Bratimstvo«, političen tednik za širjenje vzajemnosti mej Jugoslovani, v katerih politično sfero prišteva po vsej pravici tudi Arbanase in se tudi ž njimi bavi. Vredniku Atanaziju Popo-

viču gotovo želi vsak rodoljub največjega vspeha, ki ga tudi doseže, samo naj pri vsakem koraku dobro premisli prislovico: clara pacta — boni amici. Treba se mu bo posebno truditi, glede raztvarjajočih faktorjev, da doseže sporazumljenje v prepornih točkah, kakor na pr. glede Macedonije. Srbohrvate deliti v dva naroda je zaslepljenost in nespamet, ker se jih sploh deliti ne da. V tem oziru je treba zavezati jezik brezvestnim demagogom, zato pa bo okoli enega kulturnega ognjišča delalo ca 9 milijonov Srbohrvatov. Priporočiti je treba tudi »Bratimstvu«, da naj motri slovanski Balkan z višjega stališča, Jugoslovani bivajo vendar od Triglava do Olimpa, od Carigrada do Trsta. Če sploh kaj piše o veroizpovedih, naj piše previdno in po geslu: »Brat je mio, koje vere bio«, ker vsakemu je njegova vera »lepa«. O veri naj razpravljajo bogoslovci v svojih cerkvenih in strokovnih listih, v politične liste vera ne spada.

Redek pojav so oni listi in možje, ki delujejo za širše jedinstvo, za našo bodočnost; mnogoštevilni so pa oni, ki samo podirajo in vsak plemenit in vzvišen opomin zaglušne s kruljenjem svojih nenasitnih želodcev. Res, veliko so krivi nesreče tujci, ki sejejo mej nami prepir po svojih diplomatih in agentih po principu: deli in zapoveduj. Ni zameriti toliko zvitim tujcem, kakor krivodušnim »narodovim voditeljem«, ki ali nesposobni ne vidijo preteče nevarnosti, ampak jej s hujskanjem in raztvarjanjem množice gladijo pot, ali pa so hudobni, zviti lakotnjaki, ki vejo, kaj je masa in jo izkoriščajo v sebične namene. In take izdajice narodeve bodočnosti vodijo neslovanske »slovanske klube« v škodo in sramoto svojega naroda. Ne bom navajal vzgledov iz Bolgarije ali Srbije, saj jih imamo dosti bližje na Hrvaškem in v slovenskih deželah.

Koliko nam je Jugoslovanom koristil oni famozni članek, ki ga je spisal baje neki »Hrvat« za nemški tednik »Die Zeit«, govorili bomo v pregledu našega lista, zato se pa oglejmo nekoliko po Slovencih. Očeviden in pravega kristijana nevreden zločin se je zgodil pri novem zasedanju državnega zbora na Dunaju v trenutku, ko bi Slovenci rabili jedinstva in železne odločnosti bolj nego kedaj. Kdo je razdril slovenski in s tem okrnil jugoslovanski klub? Za sedaj še molčimo, ker se vrše baje pogajanja, ali neizprosni bomo proti vsakemu krivcu.

Niko Zupanič.

Pregled.

SLOVANSKI BALKAN. Slovenci. Naša bojazen, da se zanesemo domači razpor tudi na Dunaj mej poslance, je bila opravičena; opravičiti pa se ne morejo pred slovenskim narodom tiste osebe, ki so odklonile pošteno ponudbo, naj bi se na Dunaju delalo z združenimi močmi v korist propadajočega naroda. Krožek slovenskih poslancev se ni združil s Srbohrvati v en močan klub, kar bi bilo naravno in kar je narod pričakoval, ampak razdrobil se je v tri frakcije: en poslanec je divjak, jeden del se je čez noč ogrel za »panslavizem« (!) in vstanovil »Slavisches Centrum«, samo en del se je odzval narodu in stopil v hrvatsko-slovenski klub. — Kje so slovenske ljudske in obrtne šole na Koroškem in Primorskem, kje slovenske višje gimnazije in realke, kje je slovensko vseučilišče in trgovska akademija, kje slovensko višje sodišče i. t. d. i. t. d.? Nemci imajo vse, več ko preveč, a vedno kriče s svojimi »Deutschnationale Forderungen«, mi Slovenci nimamo nič, a naši poslanci se ne ganejo. Gospoda, malenkosti in osebnosti na stan, — narod čaka! — Srbohrvati. Razkralj Milan I. je umrl na Dunaju 11. februarja 1901. Rodil se je leta 1854. in sedel na srbskem prestolu od 1868—1889. Zgodovina se ga bo spominjala kot vstanovitelja srbske samostalnosti. Leta 1882. je pridobil srbskim vladarjem kraljevo krono in on je bil prvi srbski kralj. Z usodno vojsko z Bolgari 1885 je izgubil prvotni ugled in nakopal Srbiji mnogo zunanjih in notranjih sovražnikov. Narava ga je obdarila sicer z vsemi zmožnostimi, a ni jih znal porabiti v korist svoje države in svojega naroda. Zadnji čas je vzbujal pozornost sveta samo s svojim potratnim in razkošnim življenjem. Kakor je živ prizadejal diplomatom mnogo preglavic, tako jim še mrtev ne da pokoja. Pokopali so ga na avstrijskih tleh, v samostanu Krušedol v Sremu. — »Velika Hrvatska in hrvatsko državno pravo«, pod tem zaglavjem je razlagal nekdo v dunajskem tedniku »Die Zeit« krivice, ki jih morajo prenašati Hrvati od Madjarov in jasno dokazal, kako imenitno bi se razvijala Velika Hrvatska, ko bi bile dežele združene in jih ne bi pestil madjarski terorizem. Na prvi pogled bi človek mislil, da je spisal članek res odkritorstven jugoslovanski rodoljub, ki se poteguje za jedinstvo in oprostil bi rad nekatera neutemeljena izvajanja, češ, dobro je, pa najpride zedinjenje od te ali one strani; ali zaključek je tak, ki utegne vzbuditi opra-

vičeno sumnjo, da ga ni sestavil niti Slovan, niti Slovanom prijazen mož, ampak ljudje, ki so navajeni samo barantati z narodi. Pisatelj vohuni in ščuje proti ostalim Jugoslovanom in onemogočuje tako že sam razgovor o jedinstvu; boji se pač za ljube Nemce, da jim ne bi združena jugoslovanska moč prekrizala računov. — **Bolgari.** Diplomate zanima zadnji čas najbolj macedonski komité, vojaška organizacija, ki se bori za oslobojenje svojih bratov v Macedoniji izpod turškega jarma. Mej Bolgari vlada velika razburjenost, ker Rusi zahtevajo, da se organizacija razpusti. Rusi pač niso še pripravljeni in imajo za zdaj čez glavo posla v daljnem iztoku, boje se, da ne bi prezgodaj završalo na Balkanu. — **AVSTRIJA** Novi parlament že zboruje, a ni še prišlo do resnega dela, kar se najbrže tako dolgo ne zgodi, dokler ne začno nemški poslanci tirati avstrijske, ne pangermanske politike. Slovani se ne udajo nikdar, ker nimajo nobenega vzroka, da bi si dali vsiliti nemški državni jezik, da bi pripoznali nemške predpravice. Kako je narasel furor teutonius, kaže najbolj vstanovitev pangermanske stranke »Alldeutsche Vereinigung«, ki zahteva, da se »Cisleithanien« priklopi Nemčiji. Ta stranka ima v strahu vse druge nemške stranke. Osti se ostrijo, Slovani se prej ali slej združijo, posebno, odkar so Poljaki izjavili, da se ne morejo zvezati z onimi, ki časte Bismarcka in njegovo preganjanje Poljakov.

Trgovina, obrt in gospodarstvo. Na Gorenjskem se snuje kmetijska šola. Bohinjci jo hočejo v Bohinjski Bistrici, Blejci in Gorjanci v okolici blejski.

Gosp. Karol Štravs, strojni inženjer pri svetovnoznani dunajsko-švedski tvrdki »Alfa-separator«, ki izdeluje mlekarske stroje in vrejuje mlekarne, je gotovo jeden izmed najspretnjših in najizkušenejših strokovnjakov, kolikor jih je glede mlekarske tehnologije v naši državi. Pri tej firmi reprezentuje prvo konstruktivno moč. Po vstanovitvi te tudi pri nas dobro znane akcijske družbe l. 1897. projektiral je za isto nad sto mlekaren različne uredbe in različnega poslovanja. Njegovo najdovršenejše in glede na stroje in poslovanje najobsežnejše delo te vrste na vsem kontinentu je »Wiener Molkerei«, ki se otvori na Dunaju koncem februarja t. l. s konsumom 35000 litrov mleka na dan. Če omenimo še nekaj velikanskih mlekaren, ki jih je on vredil, kakor ono v Pragi, Lvovu, Budimpešti, Brnu, Temešvaru i. t. d., potem mislimo, da spozna vsakdo, kdor zna soditi, kaj je kon-

struktivno delo, koliko je napravil vrli naš Bohinjec Štravs v teh par letih. Kdor je pa še kaj več pogledal po svetu in videl kaj njegovih del, ne bi rekel samo, koliko, ampak tudi, kako?

Mi Slovenci množimo tuji kapital in domovina? Za koga reprezentuje polje umstvenosti in podjetnosti? Pri nas se samo vpraša, če je kedo liberalec ali klerikalec, več se ne zahteva. Zato smo radovedni, če nam bodo projektovali domačini našo bodočo centralno mlekarno v Trstu?

Književnost, umetnost in gledišče. Glasbenik, naš rojak F. S. Vilhar piše novo opero.

Janka Krsnika zbrani spisi. Zvezek I. Sešitek 2. Agitator. — Založil L. Schwentner v Ljubljani. Agitator je nadaljevanje romana »Cyclamen«, ki je izšel v prvem sešitku.

Mladinska knjižnica. I. zvezek: Medvedji lov. Povest. — Čukova gostija. Povest. — Spisal Josip Brinar. Te povesti je nagradil Češko-slovenski spolek v Pragi. — II. zvezek: Na rakovo nogo. Spisal Ivo Trošt. — Založil L. Schwentner v Ljubljani.

Slovenska knjižnica. 97 snopič. Ureja in izdaja A. Gabršček v Gorici. — »Vstajenje«. Roman v treh delih. Napisal grof Lev Nikolaj Tolstoj. — IV. zvezek. Cena 40 v. — Prav toplo priporočamo slov. občinstvu to knjižnico, ki prinaša najboljše povesti in romane iz svetovne književnosti. Naročnina za celo leto stane 1 gl. 80 kr.

Dr. Milivoj Dežman je napisal dramo v 4 dejanjih: Kneginja Jelena. Snov je zajeta iz 11. stoletja. Igra se v kratkem vprizori na zagrebškem odru.

Stenograf. Glasilo hrvatskog stenografskog društva u Zagrebu. Urednik: Franjo Magdič. — Izlazi svakog mjeseca izim srpnja i kolovoza. Predplate i dopisi šalju se uredničtvu, Prilaz br. 3. — List priporočamo vsem slovenskim stenografom, prinaša tudi slovenske stenograme.

Franjo baron Trenk i njegovi panduri. Istorička razprava. Napisao dr. Ferdo Šišič. U Zagrebu. Naklada i tisak Dioničke Tiskare. 1900, Str. 795.

III. kongres slovenskih časnikarjev se vrši v Dubrovniku 8., 9. in 10. aprila t. l. Pristop imajo vsi časnikarji slovenskih listov v Avstriji, a izjemoma tudi kot gostje oni, ki se zanimajo za slovenski časopis. Vdeležba naj se naznani do 8. sušca t. l. dr. Mazzuri, Zagreb.

Almanah »Slavie« o slovenskem dijaštvu. Izv. poročilo iz Prage.

Češko dijaško društvo »Slavia« izdaja že nekaj let sem svoj koledar (almanach), ki obsega informacijski in izobraževalni del. V tem koledarju so tudi članki o slovanskem šolstvu in dijaštvu. O Slovencih je pisal v koledar za l. 1897—1898 Karol Schweiger, za l. 1899—1900 Anton Dermota, za letošnje šolsko leto 1900 do 1901 pa D. Lončar. Iz njegovega članka navajamo nekateer stvari:

»Med našim dijaštvom vlada popolna desorganizacija. Nedo-
staja vezi, ideje pa tudi dobre volje in odločnosti. Mnogi čutijo,
da je današnje stanje nad mero nepovoljno, toda uporabljajo na-
vadno le negativna sredstva, rohne in roje proti klerikalizmu;
namesto tega pa nimajo kaj postaviti. Drugi zopet, kakor n. pr.
v Štirnem Gradcu ne poznajo važnejšega dela nego se pečati
s častnimi aferami in odrekati burševskim društvom satisfakcijo,
ko ti niso bili mož-beseda. I tu v Pragi se je začela med enako
mislečimi »brati« Slovenci in Srbo-Hrvati ukoreninjati ta malo
hvalevredna navada.

Dunajskim slov. dijakom se je v poslednjem času ponudila
ugodna prilika, da morejo marsikaj dobrega storiti za svoje ljud-
stvo v kulturno-socialnem smislu. Ustanovilo se je namreč društvo.
»Zvezda«, čegar namen je združevati dunajske Slovence, gojiti
narodno vzajemnost in plemenito zabavo, kakor tudi dajati pod-
pore, kolikor je mogoče. Upamo, da se v tem društvu najdejo
boljše misleči dijaki, kakor se je to pokazalo že pri večeru, ki
ga je priredila »Zvezda« v spomin stoletnice rojstva največjega
našega pesnika Prešerna (1800—1849), o čegar pomenu je pre-
daval ravno član »Slovenije«.*)

Tudi v Štirnem Gradcu je podobno društvo »Naprej«, kjer
bi se dalo ravnotako mnogo delovati za tamošnje nižje vrste
našega ljudstva.

Toda doslej vlada pri slov. dijaštvu iz večine izključno na-
rodno mišljenje v tem vsakdanjem, površnem smislu besede. Za
socialno delo ni dosti umevanja. Socialno idejo razširja, čeprav
doslej z neznatnim uspehom, list »Glas«, ki je nadaljevanje »Hr-
vaške Misli« in »Nove Dobe.« »Glas«, čegar slovenski sotrudniki

*) Opomba vredništva: Predaval je g. Prijatelj, ki pa ni član »Slo-
venije«.

so le praški dijaki, je socialistično-realistični list z značnim vplivom idej prof. Masaryka.«

Pisatelj govori dalje o finančnem položaju slov. dijaštva in zaključuje z željo, da bi se moralo začeti enkrat o gospodarski strani slov. dijaštva razpravljati bolj zistematično in potem organizovati.

Stope.

Ilešičeva brošura si je pridobila v kratkem času nevenljivih zaslug za probujo narodne zamozavesti in ponosa. Besede vzoritega učenjaka so globoko segle vsem Slovincem — v mošnjo, kakor to čuti posebno »odbor za Prešernov spominik«.

* * *

Zamahnil je na korifeja,
Zadel pa sebe je pigmeja;
»Slovenka« mu je pomagála,
Oba sta v »stope« pala.

* * *

Telegram iz Ljubljane: V hvaležno priznanje zaslug, katere si je pridobil prof. Ilešič za širjenje Prešernove slave in za obilno prispevanje slovenske inteligencije za njegov spominik, imenoval ga je »odbor za Prešernov spominik« častnim predsednikom ter določil, da se prebitek doneskov porabi za spominik temu učenemu patrijotu.

* * *

Slovenski dekadent Oton Zupančič, ki je izdal že zbirko pesmij z naslovom »Čaša opojnosti«, hoče izdati za veliko noč kar cel »Sod opojnosti«.

Listnica vredništva.

Gg. dopisnike prosimo potrpljenja. Radi tesnega prostora smo morali odložiti za danes več člankov. — Od vseh strani dobivamo krajevne dopise in poročila, ki sodijo v dnevnik. Dopisnike še enkrat opozarjamo, da je »Jug« revija, ki hoče

seznanjati Slovence samo z važnejšimi kulturnimi pojavi. Vsprejemamo samo poljudno zasnovane spise. Naši pisatelji naj posnemajo angleške učenjake, ki si štejejo v največjo čast, če morejo pisati poljudno — za narod!

Ilešič in Prešeren. Že par mesecev nam prihajajo pisma, iz katerih govori velika in splošna razburjenost radi Ilešičeve brošure »Prešeren in slovanstvo«. Izrazi segajo časi v opravičeni ogorčenosti seveda preko mej dovoljenega. Zato nam bodi dovoljeno, navesti samo milejše, a vendar značilne odlomke, iz njih se razvidi, kako sodi o Ilešiču širše občinstvo, pa tudi ožji njegovi tovariši. Nekdo nam je poslal daljše poročilo o zasebnih razmerah in pravi: »... in mož je zlasti ošaben zato, ker je naredil doktorat »sub auspiciis«. Prašati bi ga treba bilo, če ga je naredil kakor slovenski literat, kritik, estetik, politik etc.? Moža je treba podučiti, da javnost in šola ni isto, da si mora človek v javnosti ime posebe priboriti in zaslužiti. Pa s čim si ga je do sedaj zaslužil Ilešič? Spisal je za »Slovenko« par člankov, ki so pa jako neslani in kažejo, da ima mož malo takta, okusa in estetičnega čuta. O priložnosti je treba možu pretipati obisti in ga pokazati občinstvu v pravi obliki.... Moj Bog, sicer pa pravijo, da so včasih celo kopitarje promovirali.... Na dalje se je mož odlikoval v zloglasni pravda »bralca« z »bravcem« in se pokazal za spretnega registratorja in prepisovalca.... Mož je naredil doktorat za »črke« in kjer se gre za »črke«, »pike« in druge take male reči, tam je mož v elementu, če se pa poda na drugo polje, povsod stopi mački na rep....«

Drugo pismo: Vsak večer prebiram »narodovega ljubljenca«, kakor pravi Levec Prešernu. Samo tukaj so pravi dokazi za »Prešerna in slovanstvo«. In če pogledam nato na zelenkasto brošuro s kačicami, tedaj vskipi po meni.... in da je moral to kolobocijo spisati Slovenec....

Slep je, kdor se s petjem vkvarja,
Kranjec moj mu osle kaže;
Pevcu sreča vedno laže....

Da pa tudi po smrti, tega si ne bi nikoli mislil.

Tretje pismo:.... nastop škoduje ugledu celega stanu. Radoveden sem, kaj porečejo še drugi tovariši.... na slovničarje ima občinstvo že tako piko....

Četrto pismo: Kam hoče prav za prav ta človek? Zaletava se v Stritarja, ki mu menda ne more odpustiti, da je tako rekoč

iz groba izkopal in rešil Prešerna Mož zna biti robot in oseben, pa ne ve menda, da ima tudi robotost in osebnost svojo estetiko Kakor črne gavrane je izpustil svojo brošuro na slavnostni trenotek, da bi zatemnili solnce

Peto pismo:strašno konfuzen Prijatelj Raimund Perušek besediči o internacionalni umetnosti, Ilesič se je umaknil za korak nazaj in blebeče o umetnosti, ki se mora naslanjati na celo slovanstvo Možiček hoče mestoma igrati vlogo demagoga, radikalnega, drznega nacionalca Ali kaj je prav za prav, ali Ilir, Hrvat, Srbohrvat, Slovenec, ali nova species »Slovan?« Potreben je angelj, ki bi tega Habakuka prijel za lase in ga postavil nazaj, ne mej rjoveče leve, ampak mej miroljubne Slovence, kjer ga čaka toliko kulturnega dela Možiček še vedno pogreva stare utopije in zvoní po toči

Šesto pismo: Ilesič sodi sposobnost kritika po činovnem razredu. Ali kakor je on pokazal s svojimi dosedanji literarnimi poskusi, treba je njemu najmanj petega činovnega razreda, predno bo v stanu, napisati kaj pametnega

Sedmo pismo: Vidičeva kritika ga je hudo ustrašila in mu zaprla sapo. Dela si pogum in poje: U boj, u boj! Vse zastonj, bojzaljivosti ne more skriti. Skriva se za pleča vseh mogočih in nemogočih protektorjev, najboljši dokaz, kako malo sam sebi zaupa. V zmešanosti je pozabil celo »Slovenca« zamolčati

Za danes dovolj!

Gosp. dr. —a— v L. Isto smo slišali od več strani. Kakor oka v čelu bi nam treba Slovincem velikega dnevnika, ki bi z višjega stališča zastopal koristi celega naroda in budil zanimanje tudi za vse druge kulturne stroke in toke ter tako izlekel Slovence iz moreče vsakdanjosti. Za tako podjetje je treba kapitala in človeka, ki mu občinstvo zaupa. V sedanjih razmerah poznamo samo enega Slovenca, ki bi bil zato sposoben, to je dvorni svetnik gosp. Šuklje, ki je stopil pred kratkim v pokoj.

Devomam. Vaša novela »Krvavi poljub« ni za nas. To je posnemanje običajnih literarnih tihotapcev. To bodi narodni duh? Že stila samega ne more prenesti in prebaviti rahločuten slovenski estetičar. Idite v naravo, med narod, tam se učite govoriti in izražati misli, ne posedajte po zakajenih kavarnah in ne učite se od židovskih feljtonistov!

Lucretius Carus. Iz Vaših pesmij se razodeva pesniška moč. Vaši nazori so pravi in zdravi, kakoršnih potrebuje sedanja ge-

neracija. Veselje do dela in življenja! Ako bodete tako nadaljevali, dožete lahko nekaj izrednega. Lepa je pesem:

Tovariši! Ali ste slišali
O mrtvecih živih že kdaj?
In vendar — taki ljudje
Mej nami žive,
Taki ljudje so zdaj
Živimo, dokler živimo,
To geslo veljaj!
Živimo, delajmo, dokler je čas,

Druzega nič naj ne briga nas!
Ne glejte naprej, ne glejte nazaj,
Naš čas je zdaj!
Hitimo čez svet, hitimo!
Dovolj je sreče
Na potu življenja,
Le iščimo jo, iščimo!

Vidite? Vzeli smo par granesov iz Vaše dolgovezne pesmi, a učinek je isti. Pesmi v tej obliki niso za natisek. Preveč diletantizma, pogrešamo umetniške prebudnosti. Pred vsem se je mlademu pesniku strogo držati mere in oblike. Kedar postanete mojster, potem si že lahko dovolite svoboščin, a tudi tedaj le na pravem mestu. Ogibajte se modernih, ti bi skvarili samo Vaš talent. Ne iščite zdravja pri bolniku! Razvijajte se sami iz sebe, pojte, kakor Vam veleva srce. Kolikor se morate učiti, prebirajte samo narodne pesmi, slovenske, osobito pa tudi srbohrvaške: v takem zraku in pod žarki takega solnca naj se razvija zdravo in pristno cvetje Vaše umetnosti.

Gosp. P. v G. Nam je dosti, če se veliki listi na slovan-skem jugu in severu laskavo izražajo o »Jugu« in ga navajajo, na pr. Vienac, Nowa Reforma i. t. d.

Vabilo na predplačo.

Pri vseh listih je navada, da se pošilja naročnina naprej. Imamo sicer za naše razmere izredno visoko število naročnikov, ali kaj nam koristijo naročniki, ki ne plačajo naročnine? Izdani stroški še vedno presegajo poslano naročnino. »Jug« je obljubil priloge, ki so pa odvisne samo od predplačnikov. Dobrota in uspešen razvoj vsakega lista je odvisen od predplačnikov. Dobri pisatelji hočejo tudi dober honorar. Prosimo torej vse p. n. naročnike in naročnice, da nam blagovolijo nemudoma poslati vsaj polletno naročnino.

Gospodarstvo »Juga«
na Dunaju.

Vse pošiljatve naj se naslovijo: Redaction »Jug«, Wien, XVIII. Martinstrasse 19.

